

dita
táborská

černé jazyky

h
o
s
t

b
r
n
o

2
0
2
1

The image features a minimalist, abstract design. In the upper left, there is a red, organic, rounded shape. Below it, a large, curved red shape dominates the middle section. At the bottom, a black shape curves upwards, meeting the red shape. Two small circles are positioned at the junction: one is red with a white border, and the other is black with a white border. The text 'dita' and 'táborská' is printed in a black serif font in the upper right area.

dita
táborská

The image features a minimalist design with abstract shapes. A large black brushstroke-like shape is at the top. Below it, the text 'černé jazyky' is centered. To the right of the text are two red brushstroke-like shapes. At the bottom left is a solid black circle, and at the bottom right is another red brushstroke-like shape.

černé
jazyky

© Dita Táborská, 2021
© Host — vydavatelství, s. r. o., 2021
(elektronické vydání)
ISBN 978-80-275-0947-8 (PDF)
ISBN 978-80-275-0948-5 (ePUB)
ISBN 978-80-275-0949-2 (MobiPocket)

*Mé přítelkyni Markétě Scheibeler,
in memoriam*

ÚVODEM

Černé jazyky nechtějí být historickým románem — klíčové dějinné momenty Tchaj-wanu neobjasňují, ba dokonce je ani nepojmenovávají. Bez alespoň základního povědomí o nich však mohou být některá hlediska a souvislosti příběhu obtížněji pochopitelné. Odborníci nechtějí mi prominou zjednodušení, kterých se v rámci žánru dopouštím.

Původní domorodí obyvatelé Tchaj-wanu, kterých statistiky v současnosti uvádějí již jen okolo tří procent, jsou jazykově a geneticky příbuzní jiným národům Austronésie, jako například Filipíncům či Mikronésanům. Tchaj-wan k dnešnímu dni oficiálně udává kromě čínské majority ještě šestnáct

kulturně a jazykově živých svěbytných etnických skupin, z nichž nejpočetnější jsou Amiové, Paiwanci a Atajalové.

K chanizaci (počínšťování) místního obyvatelstva docházelo průběžně. Čínští kupci se na západě Tchaj-wanu sporadicky usazovali od nepaměti a v průběhu sedmáctého století došlo k několika masovým přistěhovaleckým vlnám především z jihočínských provincií. To začalo proměňovat demografický ráz ostrova. Čínské nářečí z provincie Fu-tien se na jihu Tchaj-wanu izolovaně vyvinulo v dodnes živý jazyk — tchajwanštinu. Ta je však pro většinu mluvčích standardní čínštiny, jichž je v současnosti drtivá převaha, nesrozumitelná.

Imigrace z pevninské Číny pokračovala i v průběhu zhruba dvě stě let trvající nadvlády čínské dynastie Čching, kterou ukončila mírová smlouva mezi Čínou a Japonskem podepsaná roku 1895, jejíž součástí bylo i postoupení Tchaj-wanu a jeho přilehlých ostrůvků Japonsku. Začalo období padesáti let japonské kolonizace, které trvalo do konce druhé světové války a které je dodnes živou vzpomínkou pro nejstarší generaci tchajwanských obyvatel — překvapivě nikoli nutně negativní, většinou dokonce spíše naopak. Vedle útlaku, který Japonsko Tchaj-wanu přineslo, prožil ostrov také prudký ekonomický rozkvět a podstatná byla i skutečnost, že se mu de facto vyhnula válka.

Když se po své porážce Japonci z Tchaj-wanu stáhli, z pevninské Číny zmítané občanskou válkou vkročili na ostrov první vojáci čínského Kuomintangu, který pod velením generála Čankajška bojoval proti komunistům. Lidé na Tchaj-wanu — sami převážně čínského původu — přirozeně předpokládali, že se k nim Číňané budou chovat lépe než Japonci, kteří místní obyvatele neobsazovali do

řídících pozic a nakládali s nimi s despektem. Brutalita řady čínských kuomintangských vojáků proto byla o to větším zklamáním a v kontextu útlaku, který mnohým obyvatelům Tchaj-wanu nový vojenský režim přinesl, vzpomínky na příkoří japonské okupace notně vybledly.

Z důvodu kritické válečné situace v pevninské Číně se od konce roku 1948 a zejména od vítězství komunistů v roce 1949 začaly na Tchaj-wan valit obrovské počty přistěhovalců. Byť se režim snažil prudkou migrační vlnu brzdit, celkem se v tomto období přesunulo na ostrov na dva miliony uprchlíků — stoupenců Kuomintangu a odpůrců komunistického režimu. V průběhu října 1949 se poté, kdy byla k prvnímu říjnu oficiálně vyhlášena Čínská lidová republika ovládaná Komunistickou stranou Číny, na Tchaj-wan stáhl i generál Čankajšek se svou armádou. Komunisté nové útočiště protivníka ihned napadli a 25. října se vylodili na malém ostrůvku Ťin-men, jenž leží v Tchajwan-ském průlivu na dohled pevninské Číně a kde v té době již byli kuomintangští vojáci. Tehdy se odehrála klíčová bitva u Ku-ning-tchou. Záměr však Mao Ce-tungovi k převzepení mnohých nevyšel, Čankajškova vojska Ťin-men uhájila a umožnila tím v kontextu brzké korejské války a úzkého Čankajškova spojení s USA dlouhé období, kdy Peking svůj záměr obsadit Tchaj-wan odkládal. Tento stav trvá více-méně dosud.

S příchodem generála Čankajška nastalo období, které je běžně označováno pojmem bílý teror — éra tvrdé vojenské diktatury, která sice nesporně přivedla Tchaj-wan k pohádkovému ekonomickému rozmachu, ale která také v průběhu nejdelšího výjimečného stavu ve světových dějinách tvrdě perzekvovala kritiky režimu. Veškeré kontakty

s pevninskou Čínou byly přísně zakázány pod hrozbou vysokých trestů — do Číny nebylo možné nejen cestovat, ale také zasílat korespondenci či telefonovat, ačkoli tam mnoho lidí žijících na Tchaj-wanu teprve před nedávnem opustilo své domovy a rodiny. Většina uprchlíků věřila, že Tchaj-wan je pouze dočasným útočištěm a že se všichni po konečném vítězství Kuomintangu nad komunisty znovu vrátí domů. Trvalo však dlouhých třicet osm let, než bylo těmto lidem dovoleno navštívit své blízké. Přímé lety mezi Tchaj-wanem a komunistickou Čínou byly poprvé zprovozněny dokonce až v roce 2008.

V roce 1987 bylo zrušeno stanné právo a nastal postupný proces demokratizace, který od roku 1996 charakterizuje přelévání politické moci mezi dvěma nejsilnějšími stranami: Kuomintangem a Demokratickou pokrokovou stranou. Zatímco Kuomintang v rámci svého historického odkazu poukazuje na jedinou Čínu na obou stranách Tchajwanského průlivu (přičemž se více opírá o společnou čínskou identitu) a sjednocení do budoucna hypoteticky nevyklučuje, demokraté se více identifikují s tchajwanskou identitou. Ani jedna strana však nepřipouští, že by se Tchaj-wan měl vzdát svých demokratických principů, a obě jej vnímají jako samostatný stát. Podle nejnovějších průzkumů veřejného mínění se za Tchajwance považuje zhruba šedesát čtyři procent dotázaných, zatímco za Číňany pouhá necelá tři procenta. Identitu tchajwansko-čínskou nicméně označuje za svou zhruba třicet procent respondentů a zbývající část populace si nevybírá ani jednu z nabízených možností.

To ukazuje, že s generacemi vyrůstajícími již na Tchaj-wanu, mezi něž patřily už děti přistěhovalců po roce 1949, posiluje vnímání nové tchajwanské identity a oslabují

sentimenty sounáležitosti s pevninskou Čínou. Na druhé straně nelze nevnímat, že pro mnoho obyvatel Tchaj-wanu je pouto s pevninskou Čínou přirozené a že minimálně z hlediska kulturně-jazykového sami sebe vnímají jako součást velkého čínského prostoru. Prakticky všichni lidé se však shodují v jednom — přáli by si zachovat status quo a nikdo nechce válku.

Ráda bych na tomto místě poděkovala specialistce na Tchaj-wan Mgr. Táně Dluhošové, Ph.D., se kterou jsem měla milou příležitost se na Tchaj-wanu setkávat a která se mnou laskavě zkonzultovala i tento úvod. Má vděčnost ale patří především mým známým a přátelům z Tchaj-wanu, kteří trpělivě odpovídali na mé dotazy a kteří byli někdy ochotní otevřít i těžká témata, o kterých se na Tchaj-wanu příliš často nemluví. Velmi si toho vážím — s pokorným vědomím toho, že vždy existuje množství příběhů a výpovědí neprávem nevyslechnutých.

část první

1

Nepotřeboval se dívat na své prsty, stačilo mu sledovat v zrcadle, jak hbitým pohybem přehazuje jeden konec kravaty přes druhý, podebírání jej, prosmýkává a dotahuje. Jemně zaklonil hlavu a ujistil se, že ho uzel neškrtní. Přitom pozoroval trčící chloupky z nosu. Nevzrušeně přešel do koupelny, která byla stále zapářená, a okamžitě na sobě ucítil novou dávku potu. Rychle sáhl po strojku v šupletí a vyholil si chřípí. Aby mohl lépe nasávat, řekl si a trochu se pousmál. Rychle vyšel z koupelny a chvíli postál pod proudem vzduchu z klimatizace. Chňapl po mobilu a aktovce, aktivoval alarm a vyběhl před dům.

Dveře auta už byly otevřené, pozdravil Guntura a zaplul na své místo. Bylo vychlazené, tak to měl rád. Cesta do Tchaj-peje trvala hodinu, za tu dobu stihl projet na notebooku čerstvé ranní zprávy, v nichž některé titulky působily hystericky jako plačky otravných ženských na pohřbech. Tak si Bao ostatně novináře představoval — jako někoho, jehož životní náplní je vytvářet rozruch.

„Pane?“ Guntur se zadíval do zpětného zrcátka a Bao neochotně hlesl.

„Pane, měl jsem vám dnes připomenout plánovanou večeři s dětmi, pane.“

Bao si dál proklikával zprávy na notebooku a neodpověděl.

„Pane?“
„Teď ne!“

Na zahraničním odboru ministerstva to už žilo, i když zbývalo dvacet minut do začátku pracovní doby. Bao odpověděl pokývnutím na uctivé pozdravy kolemdoucích a hned, jakmile zašel do kanceláře, strčila do dveří hlavu jeho sekretářka Čching.

„Pane náměstkú, dáte si ještě před poradou čaj?“ Čching se zjevně zatím nestihla uvelebit ve své kanceláři — na záěstí se jí bimbala taška s třemi krabičkami. Bao si v tu ránu představil jejich obsah, každé ráno navlas stejný — vaječné omelety, nudle a mdlou zeleninu. I dnes si Čching zjevně s klidem zatáhne roletku a rozloží svou opulentní snídani po stole, aby se mohla naládovat, pomyslel si Bao s odpozem. Zavrtěl odmítavě hlavou.

„Svodky jsem vám už přichystala na stůl a podpisovou knihu vám...“

„Až po poradě, Čching!“ sykl Bao a sekretářka s omluvným úsměvem zmlkla a odešla.

Když Bao vešel do zasedačky, už tam skoro všichni byli.

„Zatím nám nic neposlali...“

„To dělají na energetice, s námi to nemá nic společného...“

„Copak ty na výbor nechodíš?“

Bao si u pultíku zamyšleně naléval kávu a útržky hovorů, které svištěly vzduchem, takřka nevnímal.

„Tak co, Bao, co ten tendr, jak to vypadá?“ zahalekal zástupce tiskové mluvčí Ming-čchuan zpoza stolu na Baa, který pečlivě vyprazdňoval obsah sáčku s cukrem do šálku.

Bao nesnášel, když ho někdo v práci oslovil přezdívkou,

kteřou znali jen jeho blízcí, jenomže na rozdíl od většiny ostatních nepoužíval žádné anglické jméno, takže od těch několika starých známých mu nezbyvalo než to strpět. A Ming-čchuana znal opravdu už léta, ačkoli za přítele by ho rozhodně neoznačil. Bao pomalu přešel ke své židli a zadíval se mluvčímu přímo do očí.

„To není nic pro noviny, Ming-čchuane!“ odpověděl suše.

Ming-čchuan se nervózně rozesmál: „Prosím tebe, snad vím jlíp, co je ke zveřejnění, ne? To se nemůžu ani zeptat?“

Bao po něm loupł očima a hlasitě usřkl kávu. Ming-čchuan byl dávný otcův kamarád, zhruba šedesátník, kterého Bao nikdy neměl rád. Míval totiž pocit, že právě s Ming-čchuanem otec vedl předlouhé hovory plné vypočítávání stížností na svého nezvedeného syna.

„Ty máš dneska teda náladu!“ prohodil mluvčí, ale vzápětí se na Baa polekaně zadíval. „Promiň, to jsem nechtěl. Víím, co je dneska za den.“

Bao sřvařtil tázavě obočí... otec! Zastyděl se. Výročí otcovy smrti bylo upřímně to poslední, s čím by si dnešní den spojoval.

Vtom vešel tajemník a zvučným hlasem oznámil příchod ministra.

Všichni rázem utichli a uctivě vstali.

Ministr se postavil do čela dlouhého stolu a pozdravil: „*Ta-tia chao!*“

Přítomní mu sborově odvětili jako jeden muž „*Chao!*“ a potichu si posedali na židle.

V povznesené náladě se vracíš domů, spěcháš, tušíš sice, že pro to není valný důvod, ale nemůžeš si pomoct. Ve dveřích rychle vypakuješ zmatenou ošetřovatelku, která ti ještě

vypočítává, které léky kdy nesmíš zapomenout podat, a zdůrazňuje, že s otcem nestihli procházku. Zvládnete to, pane Tangu? Musíte mu dát na nohy pokrývku, mívá je prochladlé i teď v teplém počasí.

Konečně za ní zabouchneš dveře a běžíš do obýváku, kde nacházíš otce podřimujícího na sedačce. Otráví tě to, ale alespoň se zajdeš převléknout a uvaříš čerstvý *oolong*. Schválně praskáš věcmi, ale s otcem to ani nehne. Dýchá vůbec? Jdeš se přesvědčit. Hrudník se mu téměř neznatelně rytmicky pohybuje.

Trvá to už příliš dlouho, takhle nebude v noci spát a bude zase sténat do ztichlého domu ty strašidelné zmatené vzpomínky.

„Pá!“ křikneš a zacloumáš s ním. Překvapeně otevře oči. Konečně!

„Bao, ty už jsi doma? Jak se má Sedrika?“

Zakroutiš netrpělivě hlavou. „Nevím, pá, bydlím teď přece s tebou, nevím, jak se dnes má,“ vysvětluješ mu a trochu si odkašleš. „Pá, dostal jsem to místo náměstka ministra hospodářství.“ Snažíš se ovládnout, aby to neznělo příliš naléhavě.

Otec jen zamlaská a odvrátí hlavu. Slyšel tě vůbec?

„Chci jít ven!“ prohodí směrem k ozdobnému držáku na deštníky.

Zklamaně přikývneš. „Jistě, půjdeme, ale musíš si nejdřív vzít léky. Přinesu ti je, počkej.“

Odejdeš, v kuchyni mechanicky nabíráš pilulky z pytlíčků přesně podle ošetřovatelských instrukcí a naléváš vodu.

Hlavou ti probliknou chvíle, které se navlas stejně rok co rok opakovaly. S Taem jste na konci školního roku oba dva přicházeli s dobrým vysvědčením. Dobře jste už věděli, že

vás otec nikdy nepochválí, ale přesto jste spěchali. Otec se na listy papíru zadíval, odložil je a pak se zeptal, jestlipak víte, že sousedčin syn měl hezké vysvědčení? Takový šikovný hoch to prý je!

Nadzvedáváš otcovu hlavu, dotek jeho mastných zažloutlých vlasů je ti nepřijemný. Proč ho ta bába nevysprchovala? Na rozeklaný jazyk mu vkládáš jednu pilulku za druhou a trpělivě čekáš, až je s lačným šplouchnutím zapije. Jak je možné, že má jazyk tak růžový? Potom odložíš skleničku, nasadíš si gumové rukavice, odhrneš deku, stáhneš otcí kalhoty a rozlepíš plenu. S úlevou zjišťuješ, že je jenom pomóčená, zručným pohybem ji vytahuješ a vsunuješ pod něj novou.

„Opatrně! Podívej se někdy na to, jak to dělá ošetřovatelka, Bao!“ sykne otec a ty zatneš zuby.

Prisunuješ si kolečkové křeslo, bereš otce pod paži a na třetí dobu ho přehoupneš do křesla. Znovu zaláteří a ty mu urovnáváš deku okolo nohou. Vyjíždíte před dům, je dusno, kšilt si narážíš hluboko do obličeje, abys tolik nezesnědl, a tlačíš otce do vršku směrem ke chrámu.

„Takže ty pro ně pořád děláš,“ vyhrkne najednou, „ty se s nima pořád zahazuješ, s demokratama!“

Zpotíš se ještě o něco víc.

„Pá, slyšel jsi mě vůbec? Poslouchal jsi mě? Dnes mě ministr jmenoval náměstkem! Jsem náměstek ministra, pá!“

„Za demokraty?“ zeptá se otec ostře a tobě vyschne v ústech.

„Já nejsem politický náměstek, pá, jsem náměstek pro zahraničí, nabídlí mi to díky méj praxi, díky tomu, co jsem dokázal. I tahle vláda! To je obrovský úspěch, nemyslíš?“

Otec chvíli mlčí.

„Tohle by tvůj bratr nikdy neudělal. Tao by mě nezapřel!“

Zastavíš vozík v kopci, musíš se vydýchat.

„Tohle s tebou přece nemá nic společného, je to moje práce, já tě přece nezapírám!“ zadrháváš přerývaně a nervózně urovnáváš otcí deku, která se mu zpola svezla ze stehen.

„Tao je jiný než ty, ten tomu rozumí,“ vede si otec dál svou.

Do spánků se ti naválí vztek malého kluka, který taky dostal vyznamenání a který dokonce v matematické olympiádě předstihl toho neduživého hajzlíka odvedle.

„Tak kde Tao je?“ rozkřikneš se do ztichlé ulice. „Tak proč tě teď nevozí, co? Proč se o tebe nestará, proč on nenechá svou rodinu, abys nemusel žít sám? Co? Ten tvůj úžasnej Tao!“

Otec se na vozíku s překvapivou silou vzepře a otočí se na tebe.

„Jenom nepředstírej, že tu jsi kvůli mně, Bao, na to ti neskočím!“ zasyčí. „Utekl jsi od Sedriky! Hodilo se ti to! Jen se nedělej!“

Místností se náhle rozezvučely mobilní telefony, i když si je všichni před poradou ztlumili. Ti zkušenější hned přelétli očima k lustru, který se rozkýval. Bao se probral, vůbec netušil, o čem ministr mluvil. Postupně se všem pod nohama rozvlnila podlaha a někteří se pevně chytli desky stolu, jedna žena nervózně vstala a všichni se zaposlouchali do vrzající konstrukce vysoké administrativní budovy.

Když to pomalu odeznělo, ministr si rázně nasadil brýle a nejistým hlasem řekl: „Zdá se, že zemětřesení dnes nebudou jen politická.“

Bao těkal očima po kolezích, kteří se teprve poté, co se usmál ministr, dali do bodrého smíchu a oceňovali pohotový vtíp svého šéfa.

„Epicentrum dvacet kilometrů východně od I-lanu, hloubka šedesát,“ hlásil snaživě Ming-čchuan po pohledu do mobilu.

Jak ukázkově leze ministrovi do zadku, pomyslel si Bao a zkoumavě se na Ming-čchuana zadíval.

Když se Bao vracel do své kanceláře, zahalekal na Čching, aby mu uvařila čaj. Přejel si prsty po bulce na obočí, která už nebyla vidět, zvláště ne za obroučkami brýlí. Kdysi, před padesáti lety, byla veliká. Bao si v ní prý nosil nenarozené dvojče. To mu alespoň řekla máma a jeho to šokovalo. Trvalo mnoho let, než se odhodlal požádat lékaře o vysvětlení. Zdálo se, že tím zase Bao šokoval je. Sonografické vyšetření prokázalo, že se s největší pravděpodobností jedná o obyčejnou tukovou bulku. Bao si ji neustále mnul, roky ji masíroval. V dětství se jejím pohmatem naučil poznávat pravou stranu. A teď, v jednapadesáti, už byla sotva hmatatelná. Svou citlivou svědomitostí ji Bao nakonec rozmasíroval a s ní i svůj děs z toho, že na něm ulpívá nenarozený sourozenec.

Vtom nečekaně zazvonil telefon na pracovním stole, až sebou Bao cukl. Otráveně zmáčkl knoflík pro hlasitý hovor.

„Co je, Čching?“

„Pane náměstkú, volá vám váš syn. Prý se vám nemůže dovolat na mobil, asi ho máte ještě po poradě ztlumený.“

„Ted? Řekněte mu, že zavolám později, nemám čas.“

Žádný uctivý souhlas se však na druhé straně neozval.

„Ještě něco, Čching?“

„Pane náměstkú, promiňte, ale váš syn volal už včera.“

„No dobře,“ vzdychl Bao, „přepojte mi ho... Davide?“

„Pá, ahoj! Promiň, že tě ruším, ale chtěl jsem se jen zeptat, jestli platí ta dnešní večere.“

„Proč by neplatila? To bych ti snad zavolal, ne?“ odsekl Bao podrážděně a David ztichl. „A Elsa přijde?“ zeptal se Bao smířlivěji.

„No, to jsem se tě taky chtěl ještě zeptat... Totiž vlastně spíš ségra se tě chtěla zeptat...“

„Davide, prosím tě, já mám fakt málo času,“ přerušil ho hrubě Bao, „tak o co jde?“

„Promiň. No, jestli by totiž Elsa nemohla vzít Olivera, jestli by ti to nevadilo.“

Bao pevně sevřel rty. Představa Elsina neperspektivního přítele, se kterým dcera už dokonce čerstvě bydlí, mu byla výsostně nepříjemná. Bao se nadechl k protestu, ale v tu chvíli po zaklepání vstoupila Čching s šálkem čaje.

„*Chao*, ať ho klidně vezme,“ ukončil Bao rychle hovor. Rodinné záležitosti rozhodně nejsou vhodné pro sekretářčiny uši.

„Cítíte jste to zemětřesení, Čching?“ zeptal se Bao nenuceně.

„Ano, pane náměstkú. Je to dobře, matka země uvolnila svou sílu. To je dobré znamení.“

Bao jen povytáhl obočí a Čching zmateně odešla.

Napadlo ho, že Davidovi vlastně ani neřekl, aby pozdravoval mámu, Sedriku, Baovu bývalou manželku. Možná už bylo načase to přestat říkat. Jeho mentální převaha je přece zřejmá, nemusí to už zdůrazňovat.